

Budapest története

TEGN

A XVIII. század végéig a Pest-Budát ábrázoló metszetekeket külföldi művészek készítették. Ekkor azonban már jelentkeznek a magyar mesterek is. Buda és Pest gyors fejlődésnek indult, és ismét az ország kereskedelmi, gazdasági és kulturális központja lett.

Alig pár éve költözött ide az egyetem, folyóiratok, almanachok, kalendáriumok, divatlapok jelentek meg, és egyre nagyobb az igény az illusztrált nyomtatványok iránt. De nem csupán a folyóiratok és könyvek, hanem az önálló lapok formájában nyomott arcképek, életképek, szentképek is igen kelendők.

A metszet már nem drága művészi munka, hanem a kispénzű polgárság számára is elérhető termék. Egy mázsa búza árán tucatnyi kép is megvásárolható. Az igényeket már jobbra a hazai metszők elégítik ki. A színvonal természetesen alászállt a tömegizlés színvonalára, hiszen a polgárság sem anyagilag, sem ízlésben nem támogatta e műfajt. A Honderű 1844-ben ezt írja: „Helyén lesz itt megemlíteni, miért kellett divatképekért a külföldhez folyamodnunk, mert tavali, olykor silány metszeteink általános elégtelenséget gerjesztének...”

Mi tagadás, az akkor ismert tucatnyi magyar metsző közül alig akadt, aki a középszerűség fölé emelkedett volna mesterségbeli tudásával, művészetével. A művészi követelmény „értékcsökkenését” azonban a bő termés feledteti az utókorral. Bár a minőség gyenge volt, az érdeklődő örömmel bányászta ki ezeket a képeket a folyóiratok és könyvek nagy temetőjéből. Nélkülük szegények lennének a reformkor, az 1848–49-es évek, vagy a kiegyezés Pest-Budájáról szerzett ismereteink.

A rendkívül gyors fejlődés Pest-Budára vonzott kiváló külföldi művészeket, akik nagy mesterségbeli tudással és ízléssel örökítették meg a várost, annak legszebb épületeit és utcai életét.

Kedves alakok és nyüzsgő élet látható Paur Max Felixnek, a mai

Divatkép a Honművész 1838-as évfolyamából. Kohlmann színezett rézmetszete

A pesti Városháza. Alt Rudolf rajza után Sandmann színezett litográfiája. 1840-es évek

Divatkép az Életképek 1844-es évfolyamából

A gellérthegy csillagvizsgáló. Carl Schwindt festménye 1837–1848 között

A Császár-fürdő udvara. Alt Rudolf rajza után Sandmann színezett litográfiája. 1840-es évek

Pesti divatkép a Der Ungar 1842-es évfolyamából. Perlaszka Domokos színezett rézmetszete

A klasszicista pesti Duna-part.
Max Paur rajza után
készült rézmetszet
a Fillértár 1834-es évfolyamából.
Részlet

Vasárnap délután
a budapesti
Városligetben.
Szemlér Mihály
rajza
az Ország-Világ
1883-as
évfolyamában

A drótos tót.
Szemlér Mihály
rajza után készült
litográfia
a Magyarország
és a Nagyvilág
1869-es
évfolyamában

Roosevelt teret bemutató 1838-ban készült kőrajzán.

Az akkoriban épülő Lánchíd, a pest—váci vasút állomása, az indóház, a Nemzeti Múzeum, a Tigris Szálló, a Mária Terézia laktanya, a Lövölde, mind megjelennek a városképeken. Carl Vasquez térképén található művészi értékű keretképek, Alt Rudolf 1845-ben kiadott Buda-Pest című 32 könyvű műve és a tizenöt évvel később kiadott Festői megtekintések Budára és Pestre című album, Sandman kőrajzai, Ludwig Rohbock ecsetrajzai nyomán készült acélmetszetek ma már páratlan helytörténeti dokumentumok. A külföldi metszők közül divatképeivel tűnt ki Perlaszka Domokos, aki a réz- és acélmetszés mellett már a litográfiahoz is értett és rajziskolát nyitott.

A könyvkiadók és az irodalmi divatlapok mellett az átlagosnál jobb hazai metszők is jelentkeznek, mint Karacs Ferenc, Vándza Mihály és a Kohlmann testvérek. Kohlmann Károly nevét később Vidékre magyarosították, és így találkozhatunk metszeteivel szinte valamennyi irodalmi divatlapban, amelyek a szabadságharc után jelentek meg. Ugyancsak a divatlapokból ismert az alsókubini Tyroler József acélmetsző, aki többnyire divatképeket készített, de ő metszette a Kossuth-bankókat, amiért a szabadságharc bukása után az Újépületben raboskodott.

Az illusztrált kiadványok igénye Európa-szerte nagy volt. 1842-ben Londonban megindul az Illustrated London News című folyóirat, amely addig nem ismert mennyiségű rajzot és metszetet közl. Alig pár hetes késéssel képes beszámolót ad a föld bármelyik zugában történő eseményről. Messzi földrészeket, soha nem látott emberfajtákat, városokat, tájakat mutat be. Hasonló színvonalú az 1843-ban induló német Illustrierte Zeitung, amelynek a budapesti márciusi eseményekről készült metszetei értékes történeti források.

A magyar divatlapok és a Vasárnapi Újság a világlapokhoz hasonló igényrel készültek, és bennük remek életképek, városképek, divatképek találhatók, amelyek Ruzs, Klósz, Morelli műhelyében készültek.

Bár a fényképezés már a XIX. század első harmadában jelentkezett és néhány évtized múlva tömegigények kielégítésére alkalmas iparrá fejlődött, az akkori technikával nyomtatni azonban nem tudták, így az illusztrációkat csak annyiban segítette, hogy fába metszve a fotográfus eljárásával nagy példányban vált nyomhatóvá. A fénykép — tömegesen — csak a XX. század nyomtatványait illusztrálja.

BERZA LÁSZLÓ

Meszelő asszonyok
a pesti Deák téren.
Rusz Károly metszete
a Vasárnapi Újság
1871-es évfolyamában

KÉKESDY KÁROLY REPRODUKCIÓ

Lamberg meggyilkolása a hajóhídon
1848. szeptember 28-án.
Egykorú metszet
az Illustrierte Zeitung
1848. október 28-i számában